

Staroměstská radnice v Praze – prvořadá stavba z doby vlády Karla IV.

Karel KIBIC

ANOTACE: Článek shrnuje dosavadní poznatky o historii a podobě středověké radniční budovy na Staroměstském náměstí se zdůrazněním možného vlivu císaře Karla IV. na její koncepční řešení. V závěru autor nabízí svůj pohled na možnost obnovy zbořené části radnice a její případné principy a zásady.

Případné výhledové dotvoření Staroměstského náměstí, jeden z náročných úkolů naší architektury, urbanismu i památkové péče, předpokládá zejména uváženou dostavbu Staroměstské radnice. V minulosti se tento záměr považoval za výlučně architektonický a urbanistický, postupně se ukázal zároveň jako vědecký a výzkumný. Radnici byla věnována celá řada zásadních prací,¹ ale pro plné pochopení jejího stavební vývoje i pro získání bližší představy o jejím původním stavu je třeba další výzkum. Je například otázka, kdy a kdo inicioval dispoziční koncepci s věžní kaplí v centru a na ni navazující radní síní v jednom směru a obecní síní ve druhém. A bližší zkoumání si zaslouží i vztah pražské radnice k té, která vznikla o málo dříve v Norimberku. Tím hlavním badatelským úkolem nicméně zůstává archeologický průzkum nejen radnice, ale i celého náměstí, který slibuje odhalit řadu zásadních zjištění ohledně zdejší stavební minulosti.

Zřízení radnice²

Ke každému významnému středověkému městu patřila od 13. a 14. století radniční budova. Předpokladem byla samozřejmě existence rozvinuté městské samosprávy. Na Starém Městě pražském se dochovala první zmínka o zdejších přísežných z roku 1258, o jedenáct let mladší je pak tzv. pražské právo Otakarovské, v němž se zmiňuje rychtář se soudní pravomocí a rada dvanácti přísežných. To odpovídalo principům postupně formovaného jihoněmeckého (pražského) práva, které na rozdíl od severoněmeckého (magdeburského) spojuje moc správní se soudní. Zatímco ale na konci 13. století už významná středoevropská města (Víděň, Vratislav, Norimberk, Řezno) měla pro jednání svých představených vybudovanou radnici, v Praze se radní museli scházet v bytech jednotlivých konšelů a jednání celé obce se realizovala v kostele sv. Mikuláše. Proto se staroměstští obrátili v roce 1296 na krále Václava II. s žádostí o povolení koupě domu Jakuba, syna Kupkova, k zasedání městské rady a povolení městského notáře. Žádost odůvod-

1

nili tím, že se musí stydět před návštěvníky Prahy nemající radnici, a také že ostatní hlavní města už radnici mají. Kde se nacházel dům vybraný pro radnici a městského písaře, nevíme, máme k dispozici jen údaj, že stál vedle domu Burchardta z Chebu. Václav Ledvinka připouští možnost sousedství domu Volfina od Kamene³ – v takovém případě mohl stát jen na jeho severní straně.

Václav II. ve své dosti pozdní odpovědi z 18. září 1299 vyhověl pouze žádosti o notáře, o radnici v ní není zmínka. Vysvětlováno je to různě – roli mohla hrát obava panovníka ze zesílení

■ Poznámky

1 LÍBAL, Dobroslav; VILÍMKOVÁ, Milada. Staroměstská radnice. Stavebně historický průzkum. Praha : SÚRPMO, 1958; KIBIC, Karel. Staroměstská radnice v Praze. *Staletá Praha V*. Praha : Orbis / Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1971, s. 33–63. Bez ISBN; NOVÝ, Rostislav. Nejstarší heraldické památky Staroměstské radnice. *Pražský sborník historický XXII*. Praha :

Obr. 1. Ludvík Kohl, *Staroměstská radnice od východu*, rytina z roku 1808. Fotokopie ze soukromé sbírky autora. (Reprofoto: Karel Kibic, 2015)

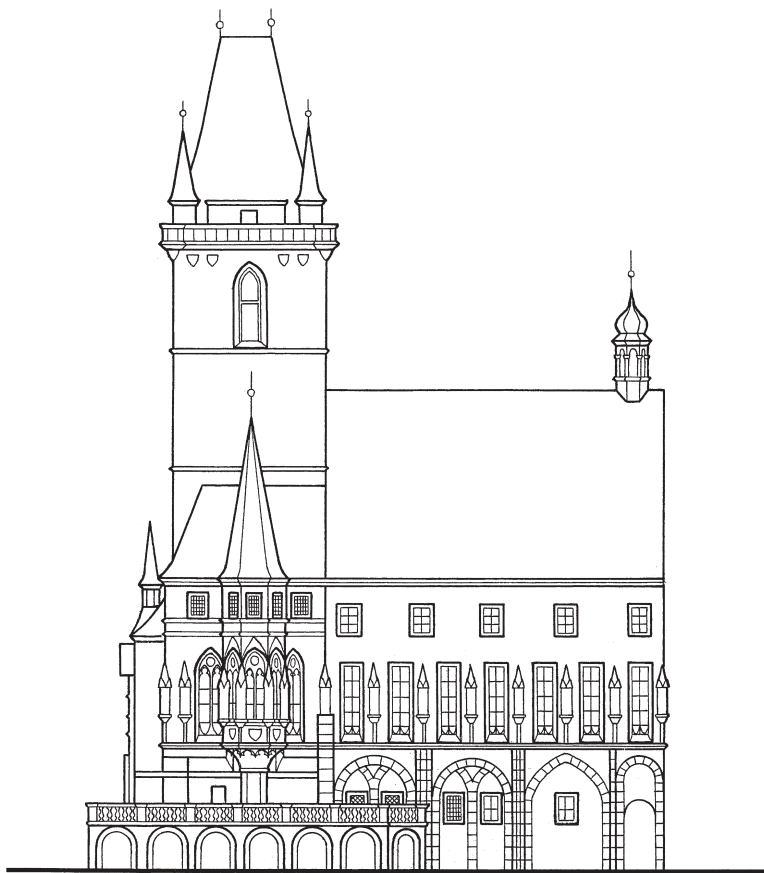
Panorama, 1989, s. 33–64. ISBN 80-7038-113-2; LÍBAL, Dobroslav; MUK, Jan. *Staré Město pražské, architektonický a urbanistický vývoj*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1996. Bez ISBN; BENEŠOVSKÁ, Klára; VŠETEČKOVÁ, Zuzana. Staroměstská radnice čp. 1/1. In VLČEK, Pavel a kol. *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Praha 1996, s. 136–148. ISBN 80-200-0563-3; LEDVINKA, Václav; PEŠEK, Jiří. *Praha*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2000. ISBN 80-7106-320-7; KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska, 1. díl*. Praha : Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-399-2; KUTHAN, Jiří. Přestavba Staroměstské radnice. In KUTHAN, Jiří. *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců, II, Města, církev, korunní země*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2013, s. 26–35. ISBN 978-80-7422-245-0.

2 Prameny a texty ke stavební historii jsou podrobně uvedeny v KIBIC, K., *Staroměstská...*, cit. v pozn. 1.

3 LEDVINKA, V.; PEŠEK, J., cit. v pozn. 1. S. 118.

2

3

Obr. 2. Praha – Staré Město (MČ Praha 1), Staroměstská radnice, jižní křídlo s Volflinůvým domem uprostřed. (Foto: Karel Kibic, 1970)

Obr. 3. Rekonstrukce středověké podoby východního průčelí Staroměstské radnice. (Kresba: Karel Kibic)

Starého Města proti moci královské, ale dům také mohl Staroměstským záhy přestat vyhovovat nebo jej dokonce mohli převzít i bez králova souhlasu. I pokud se tak stalo, dům jako radnice patrně nevyhovoval, protože městská rada se i nadále scházela v bytech jednotlivých konšelů. Obec svůj záměr zřídit radnici z vybraného domu nadále sledovala a 20. srpna 1338 se obrátila na krále Jana Lucemburského s opakovanou žádostí. Vymínila si přitom, že jí má patřit trvale a že v něm má být umístěn jen ten, koho sama určí. Vybrala si také nový objekt, a to přímo dům Volflina od Kamene, který stál proti domu Johlina Jakuba v jihozápadním rohu Staroměstského náměstí. Šlo o jednopatrový, podsklepený objekt na jižní straně se třemi valeně klenutými prostory a s dalším velkým prostorem směrem dozadu. Jádrem přízemí Volflinova domu pak byla klenutá síň. Podle Dobroslava Líbala, který zkoumal klenby a zdvo v přízemí, měla také stát na východní straně věž.⁴ Na jihozápadní straně pak tekla kolem domu potok zvaný Aytuk

a při něm severojižně vedla ulička směrem ke kostelu sv. Mikuláše. Na západní straně od svého domu dal Volflin postavit kamenné klenuté soukenické kotce s jedenadvaceti krámcí, které severním směrem prodlužovaly jeho domy kramářské. Dům přesto zřejmě nebyl příliš veliký, respektive rozhodně nebyl příliš drahý – jeho získání bylo hrazeno z viničního cla, které bylo už v roce 1341 věnováno k jiným účelům.

Lucemburské budování radničního bloku

Panovník odpověděl na žádost města okamžitě a souhlasně listinou, vydanou 18. září 1338. Obec začala nový dům hned využívat a v jeho prvním patře zřídila první radní síň. Přestavba na plnohodnotnou radnici se pak realizovala delší dobu, zprávy ze 14. a 15. století dokládají existenci jednotlivých prostorů. Přesto lze u přestavby zjistit významný koncepční zásah, související možná přímo s prostředím panovníka. V roce 1348, dva roky po nástupu vlády Karla IV., bylo rozhodnuto zřídit v radnici kapli, k tomu účelu byly věnovány peníze za zavraždění kráječe Kuzlina. Kapli staroměstští situovali v přízemí radniční věže, jak to dokládají malby, které zde byly objeveny v letech 1936–1939 a restaurovány 1992–1993. Jsou na nich postavy svatých Prokopa a Václava, dále sv. Kateřiny a v iluzivní nise trůnící Mado-

ny s dítětem (fragment malby Ukřižování byl sňat a uložen v Muzeu hl. m. Prahy). Je zřejmé, že malby patřily první, zatím prozatímní radniční kapli,⁵ přičemž umístění kaple v přízemí věže nasvědčuje, že věž samotná se měla teprve budovat, tj. že vznikla až po roce 1338 – pokud by totiž Volflinův dům byl skutečně věžový, jak naznačoval D. Líbal, nepochybně by radniční kaple byla už tehdy situována v prvním patře věže. Bezžeborné zaklenutí suterénu věže křížovou klenbou zřejmě způsobila spěšná výstavba, realizovaná z hrubě tesaných kvádrů. A pětidílná klenba v přízemí patrně vznikla až v době výstavby radnice. Zeď dělicí v suterénu věž od sklepu Volflinova domu je velmi silná a teprve hloubkový průzkum ukáže jejich vzájemné vztahy.

Po zřízení věžní kaple konfirmoval v roce 1350 arcibiskup Arnošt z Pardubic k jejímu oltáři kaplana. Dne 13. ledna 1350 se Karel IV. osobně zúčastnil volby městské rady na Staroměstské radnici, v níž už nebyli zastoupeni představitelé patricijských rodů Velflovců, Olbramoviců, Rokcanerů aj., ale naprostou většinu

■ Poznámky

4 LÍBAL, Dobroslav; MUK, J., cit. v pozn. 1. S. 143.

5 BENEŠOVSKÁ, K.; VŠETEČKOVÁ Z., cit. v pozn. 1. S. 144.

konšelů představovali zástupci cechů, zřejmě z důvodu panovníkovy podpory výstavby i obchodu. Karel IV. se znovu zúčastnil volby městské rady v letech 1352 a 1353, kdy byla staroměstská rada natrvalo rozšířena z dvanácti na osmnáct členů.⁶ Volba se konala v radní síni, ale Karel IV., čestný a vysoce vážený návštěvník Norimberka, nemohl nevidět rozdíl zatím představované Staroměstské radnice a radnice v Norimberku. Zde se v letech 1332–1340 výstavba radnice realizovala za vedení stavitele Philippa Grosse. Řešena byla jako novostavba s prodejními kotci v přízemí a v patře s velmi rozsáhlou obecní síní s arkýřem kaple, zatímco radní síň na síň obecní navazovala na severovýchodní straně.⁷ Norimberská radnice byla za 2. světové války těžce poškozena, u její nejstarší části však došlo k celistvé opravě.⁸

Mohl to být právě Karel IV., kdo podnítil směr další výstavby Staroměstské radnice v přístavbě obecní síně ve východním křídle, rovněž jako v Norimberku vyjádřené vysokými gotickými okny na hlavním průčelí orientovaném do náměstí. V Praze však nakonec vznikla originální koncepce – autor této studie se domnívá, že i tu je možné přičíst Karlu IV.: centrem dispozice radničního patra se stala kaple ve věži, propojená na západní straně s první radní síní a na severu s obecní síní. Z obou síní se dochovaly vstupní portály – portál z obecní síně, který byl přemístěn do kaple jako druhá strana portálu z radní síně, nese již monogram Václava IV., což svědčí o dlouho trvající výstavbě objektu.

Tato dispozice má svou logiku. Staroměstská radnice naplňovala obecně dobový požadavek, aby se přísahy konšelů – přísazných (conjurati) konaly v kapli, právě zde rovněž začínala významná jednání představitelů městské rady. Právě kaple se tedy stala jádrem Staroměstské radnice, zdůrazněná navíc situováním do hlavní dominanty v podobě věže. To byl velký koncepční posun od pouhého arkýře kaple v Norimberku a jiných radnic v Německu.

Po polovině 14. století se o radnici dochovály další historické zprávy, které však jen někdy dokládají další úpravy – většinou zaznamenávají existenci prostorů a předmětů vzniklých již dříve. V roce 1354 rozhodli konšelé, že má v radnici sídlit městský protonotář mistr Werner. Pokračovala výstavba radniční věže, Václav Vojtišek předpokládal, že v roce 1364 už zhruba stála.⁹

Pro radniční účely Volflinův dům nepostačoval; k jeho rozšíření se nabízela západní strana, kde se v přízemí nacházely Volflinovy krámy a také možnost zvýšení domu o druhé patro. K poznání další výstavby přispívá několik zpráv – o době její realizace kolem roku 1360, o založení Velkých a Malých kotců v roce

1362, o vysvěcení kaple v roce 1381, o smlouvě s kramářem Křížem kvůli přístavbě radniční zdi k jeho domu v roce 1387 a o požáru radní síně v roce 1399. Přesná doba přístavby druhého (západního) radního domu není známa, Dobroslav Líbal ji datuje do roku 1360,¹⁰ Jiří Čarek ji uvažuje až ve druhé polovině 15. století, dovolávaje se jejího označení v letech 1471–1473 jako „Nova domus pretorii“.¹¹

Další výzkum (především erbů na průčelí kaple) však prokázal, že se radnice v 60. letech 14. století rozšiřovala východním, a ne západním směrem a že druhý radní dům vznikl o něco později – avšak dříve než ve druhé polovině 15. století. Křídlo s obecní síní v patře mělo shodnou architekturu průčelí jako kaple, proto je třeba i u něho předpokládat časově shodnou dobu výstavby, tedy v druhé polovině 14. století. V roce 1362 byly na Havelském trhu založeny Velké a Malé kotce. Soukenické krámy, stojící do té doby na městišti Volflinova domu, tam bylo možné přemístit. Kramář Kříž této situace využil a zvětšil svůj dům směrem k radnici nad původní uličkou.

V roce 1381 byla vysvěcena radniční kaple k počtě sv. Víta, Václava, Vojtěcha, Zikmunda a Ludmily. Původní kaple ve věži byla od poloviny 60. let rozšířena na východní straně přistavěným traktem, v přízemí s křížově klenutým podloubím. Její průčelí z tesaných kamenných kvádrů v ose zdobí arkýř. Rozšířený závěr kaple má tři křížově klenutá pole o nestejně šíři. Pětidílný arkýř je založen na panelově vybrané podnoži, vrcholící listovou římsou. Na ni je nasažena do stran přecházející konzola, zdobená erby a ukončená dolní římsou podporovanou kružbovými obloučky. Parapetní zeď arkýře, opět na všech stranách zdobená erby, má v nárožích sloupky pro sochy svatých situované v baldachýnech. Nad jejich stříškami nava-

■ Poznámky

6 LEDVINKA, V.; PEŠEK, J., cit. v pozn. 1. S. 151–152.

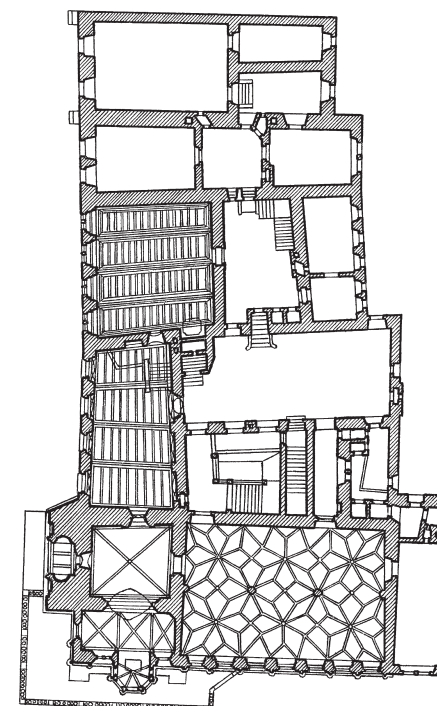
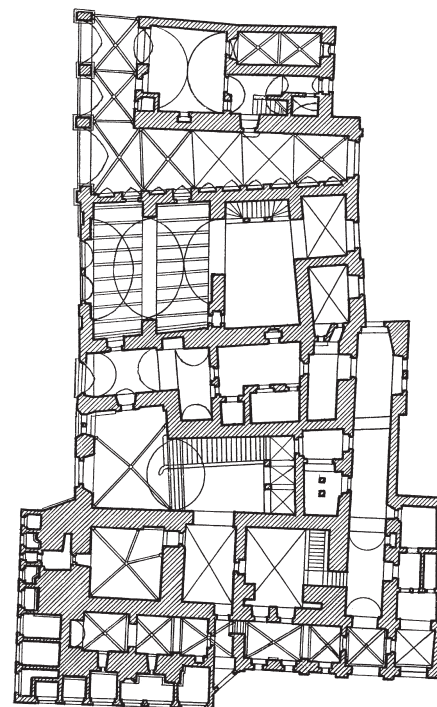
7 MENDE, Matthias. *Das Alte Nürnberger Rathaus. Bau- geschichte und Ausstattung des großen Saales und der Ratsstube*. Nürnberg : Stadtgeschichtliche Museen Nürnberg, 1979. Bez ISBN. S. 7–37.

8 Za války byly zničeny v přízemí kotce, zastřešení a dřevěná klenba obecní síně, v ní celý mobiliář – zůstaly však obvodové stěny včetně východního štítu. Do roku 2013 byla restituována interiérová renesanční výmalba síně, provedená za vedení Albrechta Dürera.

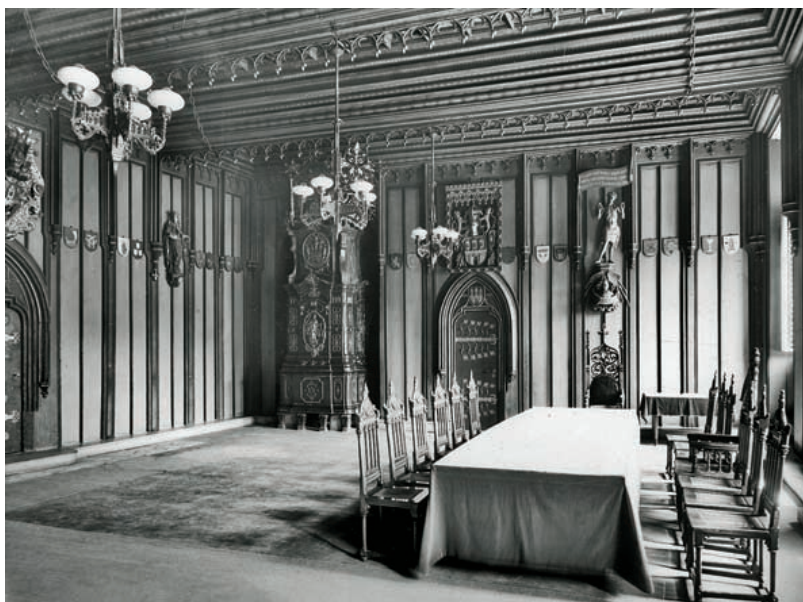
9 VOJTÍŠEK, Václav. *Radnice Staroměstská v Praze*. Praha : A. B. Černý, 1923. Bez ISBN. S. 63.

10 LÍBAL, Dobroslav; MUK, J., cit. v pozn. 1. S. 170.

11 ČAREK, Jiří. Příspěvek ke stavebnímu vývoji Staroměstské radnice v 15. století. In *Pražský sborník historický VI*. Praha : Panorama, 1971, s. 106–113. Bez ISBN. S. 106.

Obr. 4. Rekonstrukce původního, středověkého stavu přízemí (nahore) a prvního patra (dole) Staroměstské radnice. (Kresba: Karel Kibic)

5

7

8

6

Obr. 5. Praha – Staré Město (MČ Praha 1), Staroměstská radnice, radní síň, vznik po r. 1399. (Foto: Karel Kibic, 1991)

Obr. 6. Praha – Staré Město (MČ Praha 1), Staroměstská radnice, portál s městským znakem a polepšeným znakem z r. 1477 v radní síni. (Foto: Karel Kibic, 1985)

Obr. 7. Zasedání městské rady z „Práv městských Brikcího a Licka“, z roku 1536. (Reprofoto: Karel Kibic, 2015)

Obr. 8. František Čermák, kresba interiéru radnice s pozdně gotickým schodištěm do 1. patra, před pol. 19. století. (Reprofoto: Karel Kibic, 2015)

zují na sloupky fiály, lomeně uzavřená okna ukončují vimperky. Hlavní průčelí kaple, vyzděné z kamenných kvádrů, má po obou stranách okna níže osazená než okna arkýře, ale s bohatšími kružbami. Průčelí člení shodné baldachýny sloužící pro sochy svatých, k vyrovnání s baldachýny arkýře jsou jejich sloupky o něco vyšší. Shodně je řešeno i jižní průčelí kaple s jedním oknem, v nárožním baldachýnu je situována Madona (dnes kopie). Obě průčelí zdobí četné znaky, které prozkoumal Rostislav Nový,¹² nově se jimi zabýval Martin Musílek.¹³ V kameni tesané erby jsou navrženy do tří řad. Nejvýše pod hlavní římsou je v první řadě znak městský, svatováclavská orlice, erb římského krále a císaře, erb českého krále, lucemburského vévodství, markrabství moravského, kapitulý vyšehradské a další městský znak.

Ve druhé a třetí řadě jsou erby členů rady, vesměs z významných měšťanských rodů.¹⁴ Soubor znaků vznikl do roku 1365 a datuje tak průčelí do poloviny 60. let 14. století. Podporu konšelů staroměstské rady od Karla IV. v té době prozkoumal Václav Ledvinka.¹⁵ Je možné předpokládat, že arkýř vznikl krátce před vysvěcením kaple. Pro datování jsou významné zmíněné erby na konzole i poprsníkové zídce a kružbové obloučky, používané parléřovskou hutí. Při architektonických anomáliích arkýře a závěru kaple (různá okna i jejich výška, odlišná výše podpůrných sloupků) nelze ani vyloučit dodatečné vložení arkýře v době před vysvěcením.

Současně s výstavbou závěru nové kaple se buduje i východní křídlo radnice s obecní síní v 1. patře. Svědčí o tom jeho na kapli navazující průčelí s vysokými okny, shodně členěné

■ Poznámky

12 NOVÝ, R., cit. v pozn. 1.

13 MUSÍLEK, Martin. *Patroni, klienti, příbuzní. Sociální svět Starého Města pražského ve 14. století*. Praha: Václav Žák / Casablanca, 2015 (v tisku). S. 198–200. V podobě původní disertační práce dostupné též online na WWW: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/140035558> [cit. 14. srpna 2015].

14 Podrobně viz BENEŠOVSKÁ, K.; VŠETEČKOVÁ, Z., cit. v pozn. 1. S. 141.

15 LEDVINKA, V.; PEŠEK, J., cit. v pozn. 1. S. 151–153.

sloupky s baldachýny pro sochařskou výzdobu. Jeho stará vyobrazení dokládají v přízemí později zazděné podloubí, doložené v zachovaném přízemí pod závěrem kaple. Průčelí východního křídla bylo také postaveno z kamenných kvádrů, lomené ukončení oken není jisté, zřejmě průčelí zdobily i tesané znaky – nad okny i v jejich parapetech. Honosné, rytmicky členěné průčelí se sochami v nikách či baldachýnech se v naší architektuře prvně projevilo u protějšího věžového domu U Kamenného zvonu čp. 605/I, městská radnice si zasloužila stejné zvýraznění. Východní křídlo bylo podsklepeno (k poznání suterénu je nutný archeologický průzkum), podloubí v přízemí do náměstí se čtyřmi křížově klenutými poli navazovalo na podloubí pod závěrem kaple. Obdélné křídlo navazovalo v půdorysu na věž s kaplí, v širším západním traktu byly za třemi poli podloubí dva velké křížově klenuté prostory, posledním, čtvrtým polem vedla původně ulička z náměstí. Celé první patro východního křídla bylo využito pro obecní síň, tehdy zastropenou trémovým stropem na dva střední dřevěné sloupky. Uvážili se mimořádná zdobnost trámů v radní síni, byly nepochybně i zde trámy bohatě profilované, ale obecní síň byla starší.¹⁶ Výstavba východního křídla s obecní síní v 1. patře vycházela z uvážené koncepce radnice, která rovněž vznikla za vlády Karla IV. (obecní síň s trémovým stropem neseným dvěma sloupky později ovlivnila řešení Betlémské kaple). V obecní síni se původně nacházel stylový vstupní portál do kaple, dnes – jak už bylo uvedeno – do ní přemístěn. Vznikl v rané době vlády Václava IV., zároveň je dokladem vstupu parléřovské huti do další výstavby radnice. Jako vstupní portály do svatováclavské kaple i Týnského chrámu od severu je půlkruhově sklenut. Má jemně profilované ostění s postranními sloupky a fiálami na jejich hlavicích. Horní portálový oblouk lemují obrácené kružbové obloučky, nad ním je osazen tesaný emblém Václava IV. – věník s leďňáčky s monogramem „e“.¹⁷ Nepochybně nebyla obecní síň zpřístupněna jen tímto portálem – ve střední radní místnosti v přízemí je na starém plánu schodiště, které se však v obecní síni v 1. patře nepromítá. Nepřímým důkazem existence východního křídla v 60. letech 14. století byl nutný prostor pro zasedání rozšířené městské rady. Druhý radní dům tehdy ještě neexistoval, městská rada, už v roce 1353 zvětšená na 18 členů, byla v roce 1367 po sloučení osmnáctičlenné staroměstské rady s dvanáctičlennou novoměstskou radou rozšířena na 30 členů.

V roce 1387 uzavřela městská rada s králem Křížem smlouvu, podle níž souhlasil s přístavbou zdi radnice ke zdi svého domu, který stál nad chlebnými krámcí a podél zdi

radní. Do té mu rada povolila probourat okna s podmínkou, že jimi nebude vidět do radnice. Mezi radnicí a Křížovým domem byla tedy proluka nad kotci na Volflinově městišti přemístovanými na Havelské tržiště. Měla zůstat zachována v celé hloubce parcely. V případě jejího ponechání jen ve dvorní části bylo možné přistoupit už v roce 1387 k výstavbě druhého (západního) radního domu. Pravděpodobněji však je, že podnětem k jeho realizaci byl až požár Volflinova domu a první radní síň v roce 1399. Rukopis Budyšínský se o požáru zmiňuje „světnice rathúská v Starém městě shořela jest s mnohými hamfešty, listy i oděním“ – vyhořela tedy radní síň i městský archiv. Při rozšiřování radnice byl druhý radní dům přisazen ke Křížovu domu, v suterénu do náměstí zaklenut mohutnou valenou klenbou se severojižní vrcholnicí. Po obou stranách tohoto sklepu jsou dvojice polopířků, prostupujících do přízemí i 1. patra. Do nich jsou v obou podlažích zasazeny půlkruhové cihelné pasy. Také druhý radní dům byl dvoupatrový. Do jeho 1. patra se přímo z náměstí vstupovalo předloženým schodištěm zdobeným erby. Schodiště zmiňované v roce 1419 bylo před zřízením rané renesančního okna po roce 1520 zbořeno.

Po požáru první radní síně v roce 1399 byla nová radní síň umístěna do 2. patra novostavby západního domu. Do náměstí ji osvětlují čtyři výškově pojatá okna s kamennými kříži a profilovaným ostěním i nadpražím; Dobroslav Líbal je datuje do doby výstavby po roce 1399. Nad okny je pás osmnácti konšelských znaků. Vnitřní stěny zdobí gotické, rytmicky členěné deštění, nahoře ukončené kružbovými obloučky. Na východní i severní straně jsou situovány dřevěné lomené portály, jejichž vnitřní sedlové portálky nesou v nadpraží městský znak. Stěny dále vyplnily četné znaky. Zachovalo se původní velkolepé zastropení síně s vysokými bohatě profilovanými trámy, dole zdobenými parléřovskými kružbovými obloučky. Plochy mezi trámy vyplňují renesančně malované záklopy. Dodatečně jsou pod trámy zavěšeny řetězy.

Radní síň se dosud považovala za pozdně gotickou a tento názor se opakuje i v posledním Soupisu památek Starého Města.¹⁸ Radní síň však s velkou pravděpodobností pochází už z doby lucemburské, s výrazným podílem parléřovské huti. Svědčí pro to u obou portálů slepé plaménkové kružby ze stran podporující znak Starého Města a často zde uplatněné kružbové obloučky. Vrchol východního portálu překryl pozdně gotický znak Starého Města, polepšený Vladislavem Jagelonským v roce 1477. Poblíž portálu je na pozdně gotické konzole s polo postavou anděla z doby kolem roku 1460 umístěna socha Krista Ecce homo, dílo Mistra

týnského Ukřižování z doby před rokem 1410. Soudicím měšťanům měla připomínat shovívavost před uplatněním útrpného práva a spravedlivé souzení, jak vyzýval i nápis na pásce držené andělem „Juste ludicate Filii Hominis“. I v této výzvě ovlivnila Staroměstská radnice vybavení radních síní v jiných významných městech, socha Ecce homo byla v radnici Novoměstské, kutnohorské aj. Vstřícnost ke Starému Městu se tedy u obou lucemburských panovníků a císařů projevila ve výstavbě radnice – v době vlády Karla IV. vznikla obecní síň a za vlády Václava IV., který na Staré Město v roce 1383 přesídlil, druhá radní síň.

Radnice po roce 1400

Z doby po roce 1400 se dochovaly další zmínky o radnici – v letech 1404 a 1407 o radní síni (stuba aestuarium), v roce 1403 o paláci (palatium) – obecní síni, v roce 1409 o velkém zvonu osazeném ve věži, roku 1410 vznikl na radnici orloj, z roku 1419 a 1422 o kamenném schodišti a z roku 1422 o hlavních vratech.¹⁹ Staroměstský orloj na jižním věžním přístavku sestavil králův hodinář Mikuláš z Kadaně na základě propočtů matematika a astronoma Jana Šindlera, profesora na pražské univerzitě. Tomuto orloji patří kamenné ostění kolem astronomického ciferníku s drobnou figurální plastikou, zřejmě opět dílo parléřovské huti.

V době husitské se na Staroměstské radnici odehrály rušné události. 3. dubna svolali radikální kazatelé na radnici shromáždění husitů z obou pravobřežních měst k podpoře kalicha. Později se však na ní uplatnila i konzervativní část městské rady, 9. března 1422 sem přizvala husitského kazatele Jana Želivského, aby jej na radničním nádvoří bez soudu stála. Po válkách stanulo Staré Město pražské nejen

■ Poznámky

16 Staroměstská radnice byla vzorem pro Novoměstskou radnici při její výstavbě po roce 1377, i u ní navázalo na věž náměstní křídlo v patře s obecní síní zastropenou na 2 (později 3) dřevěné sloupky. Zpětně je tak možné předpokládat podobu staroměstské obecní síně.

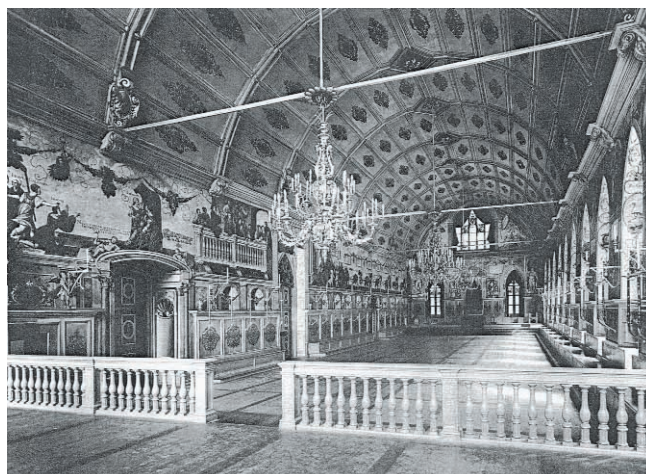
17 Písmeno „e“, držené leďňáčky a obtočené točenicí, na Václavově emblému bylo vykládáno jako monogram královny Žofie (Eufemia). Nově vykládáno jako *Ehe*, německy závazek. Viz STUDNÍČKOVÁ, Milada. Dvorské řády Lucemburků. In BOBKOVÁ, Lenka; ŠMAHEL, František (eds.). *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 458–460. ISBN 978-80-7422-093-7. Portál připomíná pobyt Václava IV. na Starém Městě od jeho přesídlení z Hradu v roce 1383.

18 BENEŠOVSKÁ, K.; VŠETEČKOVÁ Z., cit. v pozn. 1. S. 145.

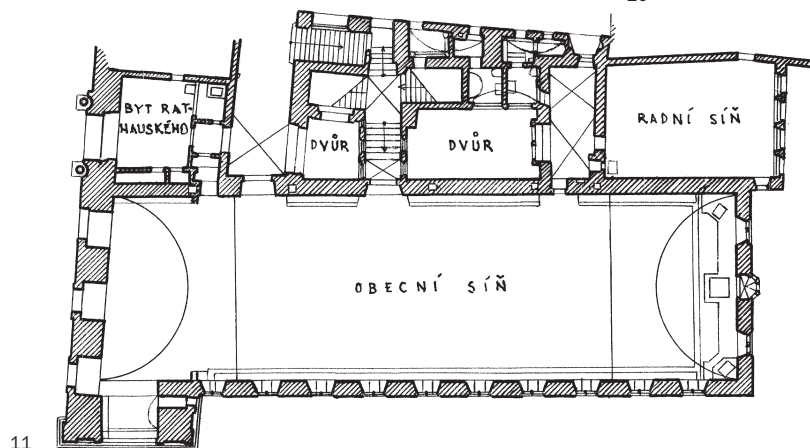
19 KIBIC, K., Historické..., cit. v pozn. 1. S. 21.

9

10

11

v čele městského stavu, ale i celého státu. Sebevědomí Staroměstských dokládají podvržená tzv. Soběslavská práva ze 40. let 15. století, podle nichž „když by dědice v Čechách nebylo ke knížectví, tehdy purkmistr pražský z Většího Města má zemi spravovati“ a volba nového panovníka se má konat na Staroměstské radnici.

Dostavěná radnice vyžadovala po roce 1420 jen údržbové práce. Tak radnici opravovali po poškození bouří v roce 1432, v roce 1441 bylo třeba podepřít radniční věž – v té souvislosti byla také v roce 1447 podezděna kaple se zazděním podloubí. Velmi vítaný byl v roce 1458 odkaz vyhořelého sousedního domu na západní straně od Kačky, vdovy po Mikšovi kožešníkovy, „pánům purkmistru a konšelům i obci Starého Města pražského“. Jiří Čarkem zmíněné označení „Nova domus praetorii“ v letech 1471 a 1473 se zřejmě také týká tohoto domu. Kdysi dům bohatého kramáře a spoluzakladatele Betlémské kaple byl podsklepen – ne však pod podloubím, které podle Dobroslava Líbala vzniklo kolem roku 1387; z této doby mají pocházet také křížové klenby nad starou uličkou.²⁰ Před výstavbou podloubí měl dům do náměstí velkou valeně klenutou dolní síň a dozadu dva podélné prostory – křížově klen-

nutou místnost a vedle místnost se schodištěm do patra. Patro je plochostropé.

V roce 1458, kdy obec získala Mikšův dům, došlo k volbě nového panovníka Jiřího z Poděbrad. Ve shodě s tzv. Soběslavskými právy se volba konala na Staroměstské radnici, což výstižně ukázalo postavení městského stavu a Prahy v té době. Volba se nepochybně uskutečnila v její obecní síni. Představa zdejší příští volby panovníka následně vedla k rozsáhlé pozdně gotické přestavbě Staroměstské radnice, která se realizovala ve dvou stavebních etapách. V první etapě se řešil slavnostní přístup do obecní síně. Z dolní síně, zaklenuté kolem roku 1470 žebernou křížovou klenbou, se přecházelo na nové trojramenné schodiště s pozdně gotickou výzdobou jeho parapetní zidky. Na schodiště navazovaly stylové portály do dalších prostorů, které byly při odstranění schodiště v roce 1853 přemístěny spolu s částmi parapetní zidky do dolní síně. Především se v první etapě věnovala pozornost přestavbě obecní síně. Po odstranění dřevěných sloupů i trámového stropu byla síň zaklenuta žebernými hvězdicovými klenbami na kamenné sloupy, podle J. Heraina s visutými svorníky – v podobě vskutku honosné a reprezentační. Obecní síň radnice byla již dokončena, když se

Obr. 9. Norimberk (Německo), hlavní průčelí norimberské radnice. (Foto: Karel Kibic, 2013)

Obr. 10. Norimberk (Německo), obecní síň norimberské radnice v r. 1936. (Převzato z: MENDE, M., cit. v pozn. 7. S. 36)

Obr. 11. Norimberk (Německo), půdorys 1. patra radnice s obecní síní z l. 1320–1340. (Kresba dle zaměření z r. 1900: Karel Kibic)

král Vladislav II., necítící se po střelbě na staroměstském hrádku v bezpečí, rozhodl přesídlit na Pražský hrad. Lze se domnívat, že právě radnici s její obecní síní jako sídlo Staroměstských chtěl velkolepostí hradního paláce překonat.

Obecní síň se nedochovala, její klenba byla v roce 1787 stržena a v roce 1838 došlo k odstranění celého východního křídla. Při historickém významu síně a její bohaté vnitřní výzdoby je velmi překvapivé, že v podstatě není zachycena na některé staré rytině. Je tu možné připomenout, že v Právech městských Brikcího z Licka (1536) je připojena rytina Sezení konšelů v radní síni a její rozbor dokládá, že se tu zachycuje obecní síň Staroměstské radnice. Prostor je zaklenut klenbou s visutými svorníky (ale bez sloupů), po pravé straně jsou vysoká okna, po levé straně vzadu portál do Viktorinova domu; při velkém počtu konšelů staroměstské rady se k jejímu zasedání využívala i obecní síň.²¹ V první etapě byla také obohacena výzdoba radní síně – nad východní portál byl umístěn už zmíněný polepšený znak Starého Města z roku 1477 a na stěny sochy sv. Václava z doby kolem roku 1480 a Madony s letícími anděly. Radniční kaple byla opravena a opět se v ní od roku 1481 sloužily bohoslužby.

■ Poznámky

²⁰ LÍBAL, D.; MUK, J., cit. v pozn. 1. S. 202.

²¹ KIBIC, K. Staroměstská..., cit. v pozn. 1. S. 56.

12

13

Neméně významná byla druhá etapa úpravy z doby kolem roku 1490. Pozornost se tu soustředila na okázalý vstup do radnice. Hlavní, detailně propracovaný vstupní portál vrcholí obloukem ve tvaru oslího hřbetu zdobeným kraby, ve středu ukončeným mohutnou kytkou a po stranách fiálami. Výžlabky vnitřních oblouků vyplňuje virtuózně tesaný rostlinný dekor. Autor portálu není znám, jemu blízké jsou oblouky náhrobku sankturienského biskupa Augustina Luciana z Mirandoly (zemřel 1493) v Týnském kostele, kde je doložen u náhrobního kamene Matěj Rejsek. Jako možného autora radničního portálu předpokládá Jiří Kuthan Matěje Rejska či Hanse Spiesse, zároveň přitom poukazuje na jeho naprostou výjimečnost.²² Podobně mimořádnou architektonickou úroveň má stylově shodné sousední okno vlevo portálu. Dělí je kamenný kříž nahoře s reliéfními znaky Starého Města a Českého království, nad nimiž drží lvíček královskou korunu a písmeno W. Ostění okna s protínajícími pruhy v rozích nahoře kryje brilantně tesaná girlanda s drobnými lidskými i zvířecími figurkami, proloženými vegetabilním dekorem. V této době byl také přebudován radniční orloj, nanejvýš pozoruhodně po stránce astronomické i architektonické. Hodinář Starého Města Mistr Hanuš z Růže starý orloj zdokonalil a pod planetárium doplnil o kalendárium s novým hodinářským strojem.²³ Po přebudování ukazoval hodiny, dny, měsíce i roky a pohyb Slunce, Měsíce i hvězd kolem Země na základě tehdejšího geocentrického světového názoru. U astronomického ciferníku byl převzat kruh s parlérovskou výzdobou výžlabku, také ostění nově vzniklého kalendářního ciferníku bylo ozdobeno, a to osekaným větvořím a vin-

nými listy. Cvikly kruhu doplňují figurální a zvířecí plastiky. Oba kruhy byly zasazeny mezi horizontálně propojené svazkové pilíře se sloupky, konzolami, baldachýnky a fiálami. Nad planetáriem je ve středu římsy situována polopostava anděla, po jeho stranách jsou dvě okénka a nad andělem další okénko, v nichž se každou hodinu objevují polopostavy apoštolů a Krista s na konci kokrhajícím kohoutem. Celý orloj překryla předsazená stříška. Na levé straně zpřístupnil orloj v patře portálek s prutovým ostěním a v nadpraží s římsou z kamenných proplétaných větví. Vede k lávce, podpírané mohutnou konzolou s větvořím, listy, květy a další dekorací tesanými v kameni. Při srovnání s jinými evropskými orloji z doby gotické i renesanční vynikne výjimečnost staroměstského orloje po stránce vědecké, technické, architektonické i umělecké.

Také Mikšův (původně Křížův) dům byl v době gotické upraven a zastřešen dvěma sedlovými střechami. V roce 1510 připojila obec k severní straně východního křídla Viktorinův dům, který v patře zpřístupnil portál z obecní síně, a umístila v něm úřad porybného. V roce 1519 byl nad radniční kaplí proveden nový krov a v následujícím roce byla kaple vymalována. V roce 1510 obec zbořila krámce při jihovýchodním nároží radnice a nahradila je novostavbou se šesti krámkami do náměstí a dvěma na straně jižní, krytou terasou s balustrádou.

Úpravy v renesanci a baroku

Renesance byla ve vývoji městské samosprávy i výstavby radnic dobou velkého rozvoje, ale u Staroměstské radnice se po rozsáhlé pozdně gotické přestavbě projevila v omezené

Obr. 12. Praha – Staré Město (MČ Praha 1), Staroměstská radnice – pozdně gotický vstupní portál a okno v jižním křídle. (Foto: Karel Kibic, 1985)

Obr. 13. Praha – Staré Město (MČ Praha 1), Staroměstský orloj. (Foto: Karel Kibic, 2012)

míře. Právem proto mluví Zdeněk Wirth o období renesančním i barokním jako o epizodách v jejím vývoji.²⁴ V roce 1519 spadlo předložené dvouramenné schodiště před druhým radním domem a tato událost podnítila úpravu jeho 1. patra. V místě původního vstupu do patra, ve středu průčelí pod okny radní síně, bylo kolem roku 1525 situováno velké renesanční edikulové okno. Postranní kanelované pilastry s píšťalami a kompozitními hlavicemi podpírají vysoké kladí, jehož vlys nese hrdý nápis PRAGA CAPVT REGNI. Edikula okna vrcholí kruhovým frontonem, v jehož tympanonu je umístěn polepšený znak Starého Města pražského. Okno nesporně souvisí s okny tehdy přestavované Novoměstské radnice (v letech 1520–1526, původně byla vyšší) a Riedovskou královskou hutí. Obě postranní nižší edikulová okénka, vrcholící po stranách fiálami, vznikla k jeho rozšíření v roce 1731. V roce 1538 získala obec část pozemku ve Šmerhově,

■ Poznámky

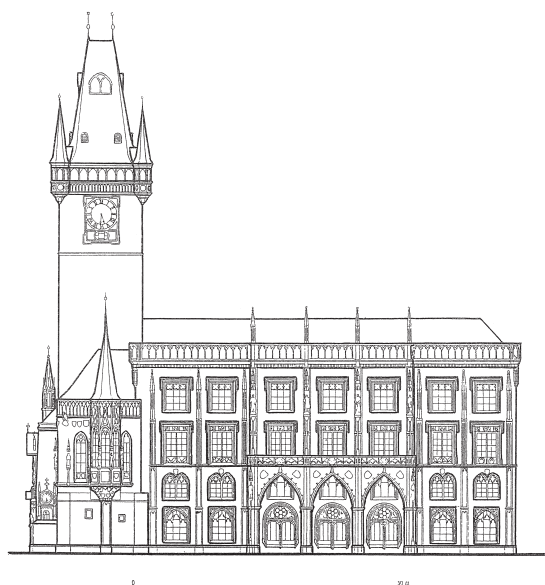
22 KUTHAN, J., cit. v pozn. 1, s. 27–28.

23 HORSKÝ, Zdeněk. Pražský orloj. Praha : Panorama, 1988. ISBN 402-22-858.

24 WIRTH, Zdeněk. Stavební vývoj Staroměstské radnice. Staroměstská radnice a její památky. Praha : Dýchodny obce hlavního města Prahy, 1938. Bez ISBN. S. 53.

14

15

16

Obr. 14. Praha – Staré Město (MČ Praha 1), Staroměstská radnice s novogotickým východním křídlem, stav před rokem 1945. Národní památkový ústav (Autor a datace neznámé)

Obr. 15. Rekonstrukce východní průčelí Staroměstské radnice ve stavu z let 1848–1945. (Kresba: Karel Kibic)

Obr. 16. Praha – Staré Město (MČ Praha 1), Staroměstská radnice s arkýřem kaple, pohled od východu. (Foto: Karel Kibic, 1990)

aby zde mohla být zřízena světnice porybného. V roce 1560 postavila obec před jižním průčelím radnice solnici. V roce 1579 byla vymalována obecní síň. V roce 1606 provedl kameník Martin Šmejdl práce na krancích radniční věže za odměnu 20 kop míšeňských. V roce 1617 získala obec od purkmistra Jana Kyrchmajera z Rejchvic 1000 kop míšeňských a měšťanka Alžběta Aletinová odkázala na obnovu radnice

100 kop míšeňských. Nejrozsáhlejší stavební akcí v době renesanční byla nástavba patra nad obecní síní a radniční kaplí, kterou Václav Vojtíšek datuje do let 1614–1618.²⁵ Nastavěné patro bylo provedeno zcela střídě bez jakýchkoliv slohových prvků s opakováním vysoké sedlové střechy, jejíž hřeben dosahoval podokenní římsy horního podlaží věže. Počet oken druhého patra se na starých vyobrazeních neshoduje s počtem oken obecní síně, ale to může být způsobeno chybou zákresu. Na severním okraji hřebenu střechy byla malá zvonička. Radní prostory ozdobily latinské verše M. Jana Kampana Vodňanského.

V dlouhém stošedesátiletém období baroka nedošlo na Staroměstské radnici k žádným podstatným změnám, realizovaly se jen opravy a menší úpravy. V roce 1624 byla nově vysvěcena kaple ke cti Panny Marie, sv. Petra a sv. Pryš-

ky a její stěny byly v roce 1631 nově vymalovány. V roce 1638 zavěsili Staroměstští na trámy radní síně řetězy, jimiž zavírali večer a v době nebezpečí ulice. V roce 1652 se do vstupního portálu pořídila nová krásná barokní vrata. V roce 1659 se opravoval orloj i malby v něm. Roku 1660 byl k radnici připojen dům U Zlatého měsíce, který stál uvnitř radničního bloku. V roce 1729 se opravovaly střechy radnice. Při výše zmíněném záměru rozšíření renesančního okna v 1. patře druhého radního domu si městská rada kladla podmínku, aby stará památka zůstala zachována.²⁶ V roce 1739 byla v radní síni pořízena nová rokoková kamna.

Proměny radnice v 19. století

Pro Staroměstskou radnici přinesly po roce 1780 zásadní změny josefínské reformy v tzv. regulaci magistrátů. Podle ní došlo ke zrušení městské samosprávy a k její náhradě magistráty, složenými z kvalifikovaných úředníků. Při reformě soudnictví se sledovalo zvýšení nezávislosti a úrovně soudců. V roce 1786 byl vydán první díl občanského zákoníku, roku 1787 vyšel nový trestní zákoník. Navržené úpravy se také týkaly soudní činnosti městské správy.²⁷ V Praze byl po zrušení samosprávy čtyř pražských měst zřízen jednotný magistrát se třemi senáty a jmenovaným primátorem v čele. Podobně byla zrušena čtyři pražská hejtmanství a vzniklo jednotné policejní ředitelství. Správní a soudní reformy měly pro radnice pražských měst těžké důsledky. Po zrušení samosprávy byly radnice na Novém Městě, Malé Straně a Hradčanech přestavěny k jiným účelům. Paradoxně nejvíce byla postižena radnice Staroměstská, která si svou funkci podržela, když v ní byl umístěn pražský magistrát. Pro rozšířený úřední provoz radnice nepostačovala, proto bylo její východní křídlo v letech 1784–1787 přestavěno. Stavitel Matěj Hummel strhl klenbu obecní síně a její prostor předělil ve dvě podlaží. Zároveň byl dům porybného zvýšen o podlaží a v průčelí spojen jednotnou úpravou. Při úpravách se na radniční věži projevovaly trhliny. Věž opravoval v letech 1805–1807 František Heger, který původně odsazené nárožní věžičky ochozu nahradil vysazenými vížkami, propojenými novým kamenným ochozem.

Pro rozšířený úřední provoz obec přikoupila k radnici sousední domy – v roce 1828 čp. 938/I Šmerhof a čp. 937/I Zlatá koruna a v roce 1830 čp. 24/I U Dvůr divých mužů. V této podobě zachytil radniční areál Antonín

■ Poznámky

25 VOJTÍŠEK, V., cit. v pozn. 9. S. 67.

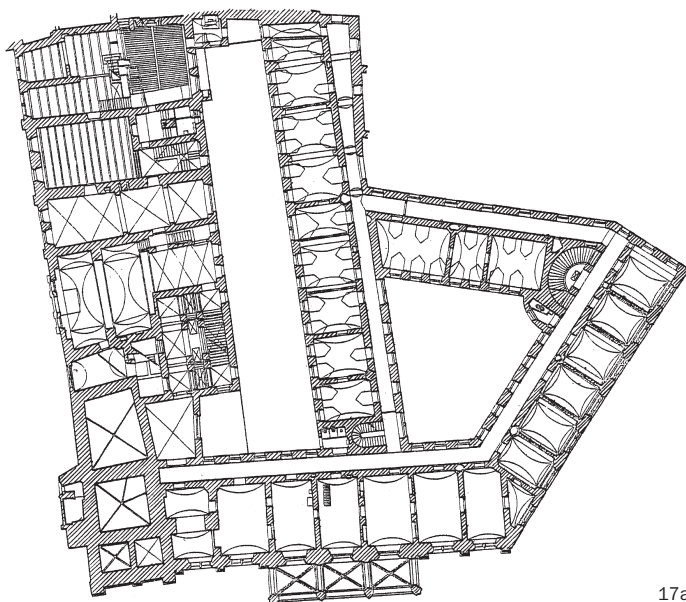
26 Tamtéž. S. 70.

27 KIBIC, K., Historické..., cit. v pozn. 1. S. 234.

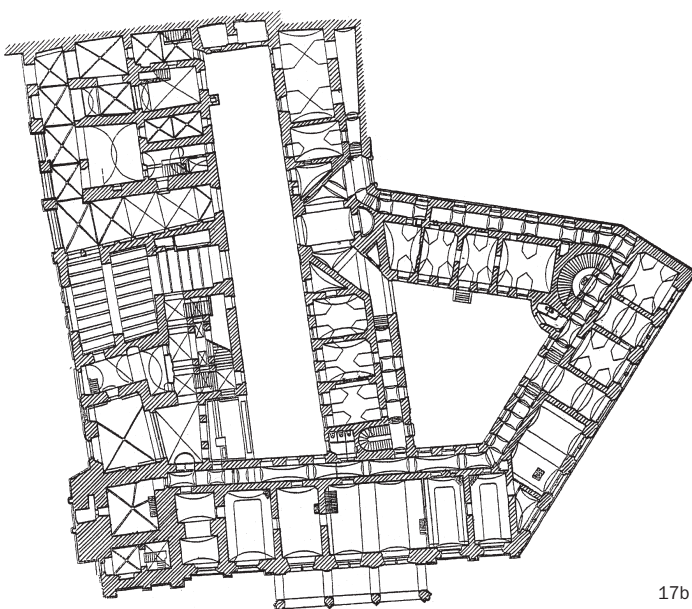
Obr. 17a, b, c. Rekonstrukce půdorysu Staroměstské radnice s novogotickou přístavbou z let 1848–1945. 17a – přízemí; 17b – 1. patro; 17c – 2. patro.

Langweil na svém modelu Prahy kolem roku 1830. Úřednímu provozu však radniční areál nevyhovoval, a proto bylo v roce 1838 rozhodnuto o zboření celého východního křídla i domů k radnici připojených a o jejich náhradě novým křídlem. Demolice křídla a sousedních domů znamenala hrubý zásah do historické struktury Starého Města a z dnešního pohledu i jednu z největších památkových ztrát v našich dějinách.

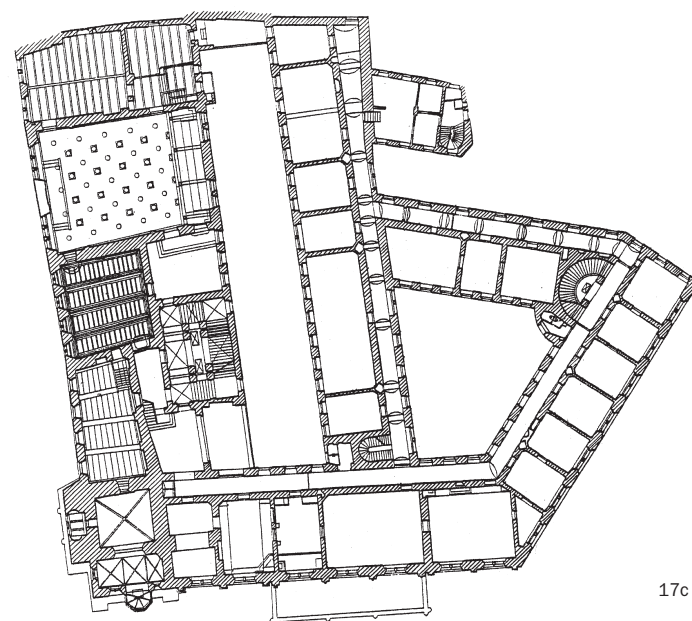
Na novostavbu radnice vypracovali dva návrhy Josef Esch a Jan Schöbel. Oba do nich začleňovali jenom věž s kaplí, vedle křídla východního mělo být zbořeno i křídlo jižní. Návrhy dostal k posouzení dvorní stavební rada Petr Nobile, který je zamítl a sám vypracoval návrh radničního průčelí do Staroměstského náměstí při využití Schöbelova dispozičního řešení. Čtyřpodlažní východní křídlo Nobile pojal jako dvoupodlažní, se středním tříosým rizalitem vrcholícím atikou s fiálami a se širokými lomenými okny přes dvě patra.²⁸ Rozsáhlá severní přístavba radnice, výškově značně převyšující věžní kapli, ale s nízkými sedlovými střechami, byla podle návrhu P. Nobileho realizována. Vzbudila velký odpor veřejnosti, protestovaly proti ní Společnost vlasteneckých přátel umění a Společnost vlasteneckého muzea pamětním spisem zasláným 13. března 1841 kabinetní kanceláři císaře Ferdinanda. Protest vycházel zejména ze snahy zachránit jižní gotické křídlo radnice. Již 18. března 1841 vydala kabinetní kancelář rozhodnutí o okamžitém zastavení stavby. Ubourání východního křídla způsobilo ohrožení věže, kterou bylo přednostně nutné staticky zajistit. Přestavba náměstního průčelí byla svěřena architektu Pavlu Sprengerovi,²⁹ stavební dozor Heřmanu Bergmannovi, který řešení ještě upravil. Sedmiosé hlavní průčelí P. Sprenger změnil ve čtyřpodlažní, kde okna v dolních podlažích ukončil lomeně, kdežto okna ve dvou horních podlažích dostala rovné nadpraží. Náměstní průčelí vrcholilo atikou s lomeně ukončenou trpasličí galerií. U jeho středního rizalitu nahoře zvýrazněného fiálami se nacházel tříosý portikus s lomenými oblouky

17a

17b

17c

■ Poznámky

28 Návrhy J. Esche, J. Schöbela a P. Nobileho jsou uveřejněny v publikaci *Srdce města. Historický, urbanistický a archeologický vývoj Staroměstského náměstí a soutěže na přestavbu a dostavbu radnice 1899–1988*. Praha : Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 2008. ISBN 978-80-254-2512-1. S. 163–165.

29 LÍBAL, Dobroslav; MUK, J., cit. v pozn. 1. S. 423.

přes dvě dolní patra, nahoře ukončený balkonem se stylovým zábradlím. Průčelí severního křídla do úzké uličky proti Krennovu domu čp. 936/I zůstalo v podobě navržené P. Nobilem. Přestavba východního křídla byla dokončena v roce 1847. Pro fasádu byl charakteristický výrazný kontrast kamenných článků a červeně omítaných ploch. Kromě náměstního a severního křídla vznikla tehdy ještě dvě křídla dvorní, všechna křídla byla dvoutraktová se širokým traktem do veřejných prostorů a chodbou do dvora. Pro nedostatek finančních prostředků a tehdejší napjatou politickou situaci však naštěstí nedošlo k plánované novostavbě jižního křídla.

Ve druhé polovině 19. století došlo ke stavebním úpravám jižního křídla. V roce 1853 bylo podle návrhu stavitele Jana Bělského nahrazeno pozdně gotické schodiště novým schodištěm trojramenným a dům Volflinův, druhý radní i Mikšův byly na dvorní straně zkráceny. V roce 1855 se renesanční mramorové ostění vstupního portálu domu Městského úřadu a intarzované dveře z Malostranské radnice přemístily do 2. patra. Podstatným dispozičním zásahem v Mikšově domě bylo zřízení velké zasedací síně v roce 1889, navržené architektem Antonínem Baumem. Síně Baum osvětlil na hlavním průčelí dvěma velikými trojdělenými okny s dvojími kamennými kříži, oba novogotické štíty od architekta Bernarda Gruebera nahradil štíty novorenesančními. Zasedací síň pak v letech 1907–1910 secesně upravil architekt Josef Chochol, architekt Jan Kotěra pak zde v roce 1911 zřídil pracovnu primátora.

Radnice a pokusy o její obnovu ve 20. století – úvaha nad budoucností náměstí

Při asanaci bývalého židovského ghetta podle asanačního zákona z roku 1893 byly v letech 1896–1899 zbořeny domy čp. 930 – 935/I na severní straně Staroměstského náměstí a při záměru realizace široké Mikulášské (později Pařížské) třídy došlo v roce 1901 k demolici velkého Krennova domu čp. 936/I. Po jeho odstranění se ukázalo velmi nepříznivé rozevření náměstí v pohledu z Dlouhé třídy s tupým nárožím radničního bloku. Proto byla v roce 1901 vypsána architektonická soutěž na přestavbu a dostavbu radnice a do 2. světové války se realizovaly další tři soutěže v letech 1903–1904, 1909 a 1938. Novogotické pojetí radniční přístavby se na začátku 20. století obecně nepřijímalo, proto se v soutěžních návrzích v roce 1909 většinou nahrazovalo buď v historickém pojetí (vítězný návrh A. Wiehla), nebo v moderním podle vývojových tendencí nové architektury (návrh P. Janáka aj.). V soutěžích z let 1909 a 1938 bylo do návrhu zahrnuto i řešení nové severní strany náměstí.

V květnu 1945 byla novogotická náměstní část poničena a k nápravě byly postupně vypsány další čtyři soutěže v letech 1946, 1963, 1966–1967 a 1987–1988. Tyto soutěže nicméně měly zásadní závalu: v jejich podmínkách nebyl požadován pohled z Dlouhé třídy se vztahem radniční novostavby k jižní straně náměstí. Proto byly předloženy i oceněny návrhy s chybnou malou výší radniční přístavby (např. vítězný návrh v soutěži v roce 1946 aj.). Návrhů byl v různých soutěžích podán různý počet, v soutěži v roce 1901 třináct, největší počet byl v poslední soutěži v letech 1987–1988, a to 227. V ní byl odměněn také návrh Milana Pavlíka, Františka Kašičky a Marie Pavlíkové, předpokládající obnovu Staroměstské radnice i celého Staroměstského náměstí v jejich historické podobě.³⁰

Realizované architektonické soutěže³¹ jednoznačně prokázaly, že je dostavbu radnice nutné spojit s uvažným řešením celého náměstí. Vyloučíme-li možnost, že místo zůstane nedostavěné, jsou teoreticky tři možnosti – vypsat novou architektonickou soutěž, dostavět radnici a Staroměstské náměstí podle původního stavu (tedy s obnovou Krennova domu) či obnovit v původním stavu jen radnici a dokončit západní stranu náměstí novou přístavbou s možností částečného pohledového uplatnění kostela sv. Mikuláše v jeho prostoru (tedy bez Krennova domu). Všechny tři varianty je však možné realizovat až po provedení a podle výsledků archeologického průzkumu, který by neměl být odkládán.

Autor této stati se osobně domnívá, že po posouzení jednotlivých návrhů ze všech osmi soutěží se nabízí otázka, zda může nové architektonické řešení svou kvalitou předčít hodnoty původní gotické radnice. U ní je třeba vzít v úvahu nejen vnější stav, ale i klenutou obecní síň v interiéru, o které se Dobroslav Líbal vyjádřil, že její klenba „vymezovala prostor jedinečný v české středověké architektuře“.³² Autor tohoto příspěvku sledoval výsledky jednotlivých soutěží³³ a došel k závěru, že radniční novostavba hodnotu původní radnice předčít nemůže. Domnívá se proto, že při obnově Staroměstské radnice by se mělo přistoupit k metodě vědecké rekonstrukce původní, tj. středověké radniční budovy. V Praze k tomuto kroku existuje čerstvý precedent, dostavba Malostranské radnice v Praze. Tu jsme v rámci přípravy podminili čtyřmi předpoklady:

- a) jedná se o cennou historickou stavbu, případně se výrazně uplatňující urbanisticky;
- b) k rekonstrukci navržená partie je jen dílčí částí stavby, *pars in toto*, a to menší částí objektu – tedy *pars minor in toto*;
- c) původní stav k rekonstrukci navrhované části je po zevrubném průzkumu nesporně zjištěn a dokumentován;

d) pro rekonstrukci je zajištěna vysoce kvalitní projektová příprava a stavební realizace.³⁴

Promítnutí uvedených principů u Staroměstské radnice by vypadalo následovně:

ad a) Staroměstská radnice v Praze je jedna z nejvýznamnějších evropských středověkých radnic s výjimečnou dispoziční skladbou, zřejmě podnícenou Karlem IV.;

ad b) chybějící průčelí východního křídla s obecní síní v patře bezprostředně navazuje na zachované průčelí kaple, se zcela shodnou architekturou členěnou sloupky s baldachýny a gotickými okny; u obnovy interiéru obecní síně je možné navázat na vyobrazení z roku 1536, podíl výkladu vyznívá ve prospěch nového pojetí – jako tomu bylo u interiéru Betlémské kaple;

ad c) v rámci půdorysného rozvrhu radnice má chybějící část jen malý podíl – jen asi 10 % celku –, jistě však velmi významný;

ad d) česká památková a restaurátorská praxe má vysokou úroveň a je schopna se s úkolem čestně vyrovnat.

Pokud se jedná o řešení v rámci 2. nebo 3. varianty, považuje je autor této stati za stejně vhodná.

Autor je přesvědčen, že obnova východního křídla radnice s její obecní síní by podstatně zvýšila domácí i zahraniční zájem o celý areál Starého Města. Podpořila by jej také muzeální instalace věnovaná Starému Městu i radnici a odděleně staroměstskému orloji při jeho porovnání s jinými evropskými orloji. V každém případě platí, že tak závažná stavba na tak významném místě si naši pozornost a citlivou obnovu zaslouží.

■ Poznámky

30 Milan Pavlík ještě spolu s Ivo Bílým vypracoval nový návrh generelu Staroměstské radnice, který publikoval in PAVLÍK, Milan. Obnova historické budovy Staroměstské radnice. *Staletá Praha XXI*. Praha : Orbis / Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1991, s. 163–176. Bez ISBN.

31 / Všechny soutěže byly představeny v publikaci Srdce města..., cit. v pozn. 28.

32 LÍBAL, D.; MUK, J. cit. v pozn. 1. S. 224.

33 Viz KIBIC, Karel. Soutěže na Staroměstskou radnici v letech 1901–1967. *Architektura ČSR*. 1988, roč. 47, č. 5, s. 6–14. Bez ISSN; KIBIC, Karel. Poválečné soutěže na dostavbu Staroměstské radnice. *Staletá Praha VIII*. Praha : Orbis / Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1971, s. 129–144. Bez ISBN.

34 KIBIC, Karel. K problematice obnovy hlavního průčelí Malostranské radnice v Praze. *Zprávy památkové péče*. 2007, roč. 67, č. 4, s. 290–300. ISSN 1210–5538.